

Joanna Chmura

1. Ćwiczenia przygotowujące narządy artykulacyjne (wargi, policzki, język) do wymowy głosek szumiących sz, ż, cz dż):

1. Ćwiczenia języka

- Klaskanie językiem - naśladowanie odgłosu konia uderzającego kopytami o bruk.
- Dotykanie czubkiem języka górnych zębów po stronie wewnętrznej, podczas szerokiego otwierania jamy ustnej - zabawa Liczenie ząbków.
- Oblizywanie językiem górnych zębów po wewnętrznej stronie przy zamkniętych, a następnie otwartych ustach - naśladowanie mycia zębów językiem.
- Przytrzymanie przez kilka sekund czubka języka na podniebieniu przy szeroko otwartych ustach - zabawa Zaczarowany język.
- Cofanie języka w głąb jamy ustnej, zaczynając od górnych zębów, a kończąc na podniebieniu miękkim - zabawa Krasnoludek zagląda do gardła.
- Zlizywanie czubkiem języka z podniebienia, np. kawałka rozmiękczonej czekolady lub gumy rozpuszczalnej.
- Ssanie czubkiem języka na podniebieniu małego cukierka, opłatka lub naśladowanie ssania pożywienia.

2. Ćwiczenia warg

- Naśladowanie mlaskania.
- Śpiewanie znanych melodii na sylabach: la, lo, le, lu, ly.
- Cmokanie ustami naśladowanie posyłania całusków.
- Wysuwanie zaokrąglonych warg do przodu w kształcie ryjka świnki.
- Wysuwanie warg do przodu, a następnie naprzemienne ich otwieranie i zamykanie - naśladowanie pyszczka rybki.
- Układanie warg w kształcie ryjka, a następnie ich rozsuwanie do uśmiechu.
- przesadna realizacja samogłosek A-U,A-U,A-U,E-O,E-O,E-O –
- zbieranie z talerzyka za pomocą samych warg drobnych ciasteczek, lub cukierków

Ćwiczenia utrwalające wymowę głoski „sz”

1. **Prawidłowe ułożenie języka i warg przy realizacji głoski „sz”**: zęby razem (zbliżone do siebie), wargi zaokrąglone (dziobek), koniuszek języka uniesiony w kierunku wałka dziąsłowego.

2. Wymawianie w sposób wydłużony głoskę „sz,” naśladując przy tym szum fal, szum trawy, szum deszczu, szum lasu...

Głoska „sz” w sylabach:

SZA SZO SZU SZE SZY

ASZ OSZ USZ ESZ ISZ YSZ

ASZA OSZO USZU ESZE YSZY USZE OSZA ISZU OSZE USZY ASZU

SZASZ SZOSZ SZESZ SZUSZ SZYSZ

SZASZA SZOSZO SZESZE SZUSZU SZYSZY

Kiedy dziecko radzi sobie z wymową tej szumiącej głoski między samogłoskami, można wykonywać ćwiczenia z wyrazami rozpoczynającymi i kończącymi się głoską „sz”, a także zawierające głoskę „sz” między samogłoskami.

Głoska „sz” w wyrazach:

- głoska „sz” w nagłosie (początek wyrazu):

szampon, szachy, szynka, szafa, szufelka, szuflada, szary, szeroki, szelki, szpilka, szalik, szopa, szyja, sznurek, itp.;

- głoska „sz” w śródgłosie (środek wyrazu):

muszla, kasza, pasztet, wieszak, koszula, maszyna, fartuszek, gruszka, nosze, uszy, kusza, puszka, itp.;

- głoska „sz” w wygłosie (koniec wyrazu):

mysz, kalosz, dobosz, talerz, wachlarz, nietoperz, lekarz, kosz, kurz, kapelusz, klosz, gulasz, grosz, plusz, garaż, bagaż, wąż, itp.

Następnie głoska „sz” w zdaniach i prostych rymowankach:

Wobec głoski „ż” stosujemy podobny wzór nauki i utrwalania. Należy jednak pamiętać, że głoska „ż” jako głoska dźwięczna nie występuje w wygłosie, czyli na końcu sylab i wyrazów.

Ćwiczenia utrwalające wymowę głoski „cz”

1. **Prawidłowe ułożenie warg i języka przy realizacji głoski „cz”**: zęby są zbliżone, wargi zaokrąglone, a koniec języka – lekko uniesiony – uderza o wałek dźwiękowy.
2. Szybkie wymawianie zbitkę głosek t i sz: (tsz tsz tsz) – uderzający język przyzwyczai do wymowy nowej głoski!
3. Naśladowanie jadącego pociągu (cz, cz, cz).

Głoska „cz” w sylabach:

CZA CZO CZU CZE CZYACZ OCZ UCZ ECZ ICZ YCZ

ACZA OCZO UCZU ECZE YCZY

ACZU UCZY ECZY OCZA ECZO

ACZ OCZ ECZ UCZ YCZ

CZACZ CZOCZ CZECZ CZUCZ CZYCZ

Głoska „cz” w wyrazach:

- głoska „cz” w nagłosie (początek wyrazu):

czapka, czepek, czosnek, czytanie, czary, cztery, czajnik, czubek, czekolada, czapla, czarny, czerwony, czołg, czołno, czek, itp.;

- głoska „cz” w śródgłosie (środek wyrazu):

paczka, pieczarka, pączek, bączek, taczka, kaczka, maczuga, pieczętka, boczek, haczyk, beczka, wieczór, kurczak, koniczyna, tęcza, oczy itp.;

- głoska „cz” w wygłosie (koniec wyrazu):

skecz, poręcz, palacz, trębacz, mecz, puchacz, włamywacz, królewicz, warkocz, klacz, klucz, mlecz, miecz, itp.

Następnie głoska „cz” w zdaniach i prostych rymowankach:

Wobec głoski „dź” stosujemy podobny wzór nauki i utrwalania. Należy jednak pamiętać, że głoska „dź” jako głoska dźwięczna nie występuje w wygłosie, czyli na końcu sylab i wyrazów.

2. Usprawnianie myślenia i wydłużanie czasu koncentracji uwagi na wykonywanym zadaniu

Sposób realizacji:

- rozpoznawanie w krótkim czasie eksponowanych przedmiotów, obrazków – nazywanie ich
- wyodrębnianie jednakowych obrazków, ilustracji, liter, cyfr
- stosowanie domin słowno – obrazkowych, literowych, sylabowych, wyrazowych
- ćwiczenia z piosenką: nauka tekstów ulubionych piosenek, śpiewanie
- pamięciowe opanowywanie treści krótkich rymowanek
- wskazywanie brakujących elementów na ilustracji
- rozwiązywanie zagadek obrazkowo - dźwiękowych, rebusów, łamigłówek, eliminatek, krzyżówek, zagadek
- ćwiczenia z tekstem – czytanie krótkich tekstów literackich, przepisywanie
- skupianie wzroku na ruchomym elemencie (np.: nawlekanie drewnianych klocków na sznurek)
- zabawy manipulacyjne z klockami, wypełnianie konturu rysunku.
- stosowanie wzmocnień pozytywnych (pochwały, i inne formy nagród za każde doprowadzone do końca zadanie).

3. Rozwijanie orientacji przestrzennej

Sposób realizacji:

- układanie elementów od lewej do prawej, z góry na dół według wzoru lub instrukcji słownej
- rysowanie według poleceń słownych: w górę, w dół, w bok, w prawym górnym rogu itd.
- wykonywanie prostych ruchów – wyznaczanie kierunków w przestrzeni: odpowiednie umieszczanie przedmiotów względem własnego ciała: przed sobą, za sobą, nad sobą

4. Rozwijanie umiejętności rozpoznawania i okazywania emocji

Sposób realizacji:

- zabawy w miny (z lusterkiem), np.: „Zrób wesołą minkę”, „A teraz smutną”
- dobieranie elementów do podanych stanów emocjonalnych (radość, smutek, złość itd.)
- nazywanie emocji na podstawie prostych emotikonów

- rysowanie emocji – proste emotikony

5. Rozwijanie funkcji oddechowej:

- ✓ **wykonywanie ćwiczeń oddechowych kształtujących oddychanie brzuszno – przeponowe**

Sposób realizacji:

- należy leżeć na płasko na dość twardym podłożu (podłoga zaścielona kocem)
  - jedną rękę trzymać na brzuchu, drugą na górnej części klatki piersiowej
  - w czasie wdechu (wdech nosem) ręka leżąca na brzuchu unosi się znacznie wyżej niż ta leżąca na klatce piersiowej
  - w czasie wydechu (wydech ustami) ręka leżąca na brzuchu opada
  - zarówno wdech jak i wydech muszą być powolne i równomierne, z chwilowym zatrzymaniem powietrza po wdechu
- ✓ **wykonywanie ćwiczeń oddechowych z zaangażowaniem ruchu rąk i tułowia w celu zwiększenia pojemności płuc pogłębienia oddechu**

Sposób realizacji:

1 ćwiczenie

- ustawiamy się w lekkim rozkroku, kładąc ręce na biodrach
- w czasie wdechu (wdech nosem) łokcie odchylają się ku tyłowi, w czasie wydechu (wydech ustami) łokcie przesuują się do przodu, jednocześnie naciskając palcami na brzuch

2 ćwiczenie

- przy wdechu (wdech nosem) następuje uniesienie rąk do góry
  - przy wydechu (wydech nosem) następuje powolne opuszczenie rąk
- ✓ **wykonywanie ćwiczeń oddechowych z jednoczesnym wypowiedaniem pojedynczych głosek**

Sposób realizacji:

- wdech nosem - w czasie wydechu (wydech ustami) wymawianie samogłosek: a, e, o, u, i, y lub wymawianie bezdźwięcznych odpowiedników głosek szczelinowych: f, ch, sz, s, ś

6. Rozwijanie umiejętności komunikacyjnych

- ✓ **Motywowanie do posługiwania się opracowanym systemem komunikacji alternatywnej lub wspomagającej mowę werbalną**

Sposób realizacji:

- w każdej sytuacji komunikacyjnej posługiwanie się piktogramami, gestami wspomagającymi komunikowanie się,

✓ **Rozwijanie mowy**

Sposób realizacji:

- wykorzystanie przedmiotów użytku codziennego (garnków, plastikowych butelek, drewnianych łyżek), samodzielne wytwarzanie dźwięków przez te przedmioty
- dzielenie poszczególnych wyrazów na sylaby z jednoczesnym wygrywaniem na przedmiotach użytku codziennego lub wyklaskiwaniem
- bezustanne mówienie do dziecka, opisywanie każdej czynności wykonywanej w danej chwili
- w codziennych sytuacjach komunikacyjnych, motywowanie do powtarzania wyrażeń dźwiękonaśladowczych, sylab, wyrazów o prostej budowie fonetycznej, zachęcanie do posługiwania się zdaniami, opisywanie rzeczywistości
- czytanie dziecku książeczek z jednoczesnym oglądaniem ilustracji
- opisywanie ilustracji w książeczkach, wskazywanie elementów na ilustracji oraz ich nazywanie.

7. Masaż mięśni twarzy

Sposób realizacji:

- głaskanie wargi dolnej i brody

-głaskanie wargi górnej

- głaskanie policzków

-głaskanie grzbietu nosa i brwi

- głaskanie mięśnia okrężnego oka – głaszczemy opuszkami III palców obu rąk wokół oczodołów. Kierunek głaskania zgodny z kierunkiem ułożenia brwi.

-głaskanie czoła

- rozcieranie - rozcieramy wargi dolną i górną, policzki, grzbiet nosa, brwi oraz czoło.

- ugniatanie - ugniatamy wargi dolną i górną, policzki i czoło.

- oklepywanie - oklepujemy policzki i czoło oraz dodatkowo wykonujemy oklepywanie kącików ust- oklepujemy opuszkami III palców górę, w skos, najpierw po jednej stronie, a potem po drugiej,

- oklepywanie nosa - opuszkami III palców obu rąk wykonujemy oklepywanie koniuszka nosa i grzbietu nosa.

- oklepywanie mięśnia okrężnego oka - masujemy opuszkami palców jednej ręki wokół oczodołu. Oklepywanie należy wykonywać, tak aby nie uderzać po gałce ocznej.

- głaskanie na policzkach i czole.

8. Ćwiczenia mięśni mimicznych (powinny być wykonywane przed lustrem i pod nadzorem)

Sposób realizacji:

- marszczenie czoła – zarówno poziome jak i pionowe

- naprzemienne zamykanie oczu

- zamykanie oczu z maksymalnym dociskiem

- marszczenie nosa

- opuszczanie brwi

- uśmiechanie się z zaciśniętymi zębami

- uśmiechanie się z odsłoniętymi zębami

- szczerzenie zębów

- ściągnięcie kącików ust na boki

- opuszczanie kącików w dół – gest niesmaku

- wypychanie językiem lewego i prawego policzka

- wysuwanie w przód i cofanie żuchwy

- przesuwanie żuchwy na boki

- szerokie otwieranie ust

- zwijanie języka w trąbkę

- gwizdanie

- dmuchanie, dmuchanie przez słomkę do szklanki z wodą

- zaciskanie warg z jednoczesnym wciąganiem warg do wewnątrz

- wymawianie głoski „P” z oporem palców umieszczonych w kącikach ust

- wymawianie samogłosek: I, O, U, Y, E, A

- Wsuwanie języka delikatnie do przodu. Zwijanie go w rulon i utrzymywanie przez chwilę w tej pozycji

- wykonanie głębokiego wdechu nosem. Wypuszczanie powietrza przez delikatnie rozszerzone usta, tak jakby były „zasznurowane

- wypchanie języka w różnych miejscach na całej szerokości ust, nie pozwolenie jednak aby język przebił się na zewnątrz
- wykonanie ćwiczenia polegającego na wypychaniu policzków językiem. Oporowanie ruchu języka napinając policzki
- naprzemiennie chowanie i wysuwanie ust
- ułożenie ust tworząc dziubek”. Poruszanie nim zataczając kręgi w prawo, następnie w lewo
- przyłożenie drewnianej szpatułki lub patyczka do czubka języka. Oporowanie jego wysuwania w kierunku brody potem w stronę dolnego prawego i dolnego lewego kącika ust
- przykładanie drewnianej szpatułki lub patyczka do czubka języka. Oporowanie jego wysuwania w kierunku czubka nosa, następnie w stronę górnego lewego i górnego prawego kącika ust
- oporowanie obniżania górnej wargi a następnie unoszenie dolnej wargi
- oporowanie drewnianą szpatułką lub patyczkiem zbliżania policzków do zębów
- chwytanie wargami drewnianej szpatułki lub patyczka. Trzymanie jej na tyle mocno, żeby nie udało się jej wyciągnąć. Ciągnięcie szpatułki w stronę prawego i lewego boku.

Życzę powodzenia i owocnej oraz miłej pracy w domu
Z życzeniami zdrowia i mnóstwa odporności Joanna Chmura